
Tobakksforebygging i Norge - et skrekkens eksempel?

FRA FORENINGEN

AARSETH HP

Tobakk og helse har vært mye i mediernes søkelys den siste tiden. En av årsakene kan være at leder av Verdenshelseorganisasjon, tidligere statsminister Gro Harlem Brundtland, har tatt et godt grep om problemstillingen. En annenforklaring henger sammen med de avtaler som er inngått i USA mellom enkeltstater og tobakksindustrien og de pågåenderettssaker i Norge med krav om erstatning på grunn av tobakksrelatert sykdom.

Også i Norge vurderer enkelte fylker å gå til erstatningssøksmål mot tobakksindustrien for de utgifter fylkene har hatt i forbindelse med tobakksrelatert sykdom.

I forbindelse med fremskaffelse av dokumentasjon om tobakkens helseskadelige virkninger, har professor Stanton A. Glantz ved University of California, San Francisco, vært på besøk i Norge nylig. Han var ikke veldig imponert over det vi i Norge har fått til innen tobakksforebyggende arbeid. Dessverre er det heller ingen grunn til at han skulle være det. Mens man i de aller fleste vestlige land ser en jevn tilbakegang i antall røykere, ser vi i Norge i beste fall en stagnasjon, iverste fall en liten økning. Vi har hatt for vane å snakke om danskernes manglende vilje til å gå inn i denne type problematikk. I en stor artikkel i *Ugeskrift for læger* nylig blir imidlertid Norge nevnt som et skrekkens eksempel på stagnasjon i tobakksforebyggende arbeid sammen med Italia og Spania. I Danmark har de siste årene vært en jevn nedgang i andelen dagligrøykere. I løpet av kort tid vil danskene komme under det norske nivået. Svenskene og finnene ligger langt foran oss.

I Norge er det fortsatt slik at antitobakksarbeid forsøkes latterliggjort. Det blir karakterisert som helsefanatisme og forsøk på å frata mennesket retten til fritt å bestemme selv. Her er vi kanskje ved sakens kjerne. Ihvilken grad harde som begynner å røyke et fritt, selvstendig valg?

Tidligere regnet man med at røyking var en vane. I *Stortingsmelding nr. 62, 1968-69. Om påvirkning av røykevaner* ble det gitt en bred omtale av røykeatferd hvor det presiseres at man med tobakk ikke har å gjøre med fysisk

avhengighet, men utelukkende med en psykologisk betinget vanedanning. Mot slutten av 1970-årene ble det ivitenskapelige kretser fokusert mer på nikotin som et avhengighetsskapende stoff. Først i 1988 kom en rapport fra den amerikanske helsedirektøren som slo fast at nikotin er avhengighetsskapende og at de farmakologiske og atferdsmessigeprosessene som bestemmer nikotinavhengighet er lik de som bestemmer avhengighet til stoffer som kokain og heroin. Det blir hevdet at det kan dokumenteres at tobakksindustrien selv var kjent med disse forhold flere tiår tidligere uten å bringe videre den informasjonen de satt inne med. Hvis dette er riktig, setter det den internasjonale og den norsk tobakksindustrien i et meget grelt lys.

Myndighetenes og organisasjonenes innsats for å redusere tobakksbruken har ikke gitt ønskede resultater. Vi har heller ikke vært like dyktige som andre vestlige land. Det er økende forståelse for at nye virkemidler må tas i bruk tillegg til den tradisjonelle forbudslinjen. Det er også gledelig at Stortinget har økt bevilgningene til dette arbeidet betydelig de siste årene.

I erkjennelsen av at tobakk er et avhengighetsskapende produkt, må innsatsen overfor de unge intensiveres. I noen fylker er det gjennomført meget gode tiltak i skoleregj. Det bør stilles midler til rådighet slik at tiltak som hardokumentert effekt kan gjennomføres på landsbasis. Dessuten bør det igjen vurderes om det skal kreves konsesjon for salg av tobakksvarer. Det har vært en lang rekke reportasjer i mediene de siste måneder som viser at forbudet mot salg av tobakk til ungdom under 18 år knapt har hatt symbolsk verdi.

Det finnes neppe mange 15-åringer som ikke vet at tobakk har alvorlige helsemessige skadevirkninger. Kunnskap om en statistisk stor mulighet for sykdom i en fjern fremtid har likevel liten betydning. Dessuten tror jeg knapt det finnes ungdom som planlegger å bli daglig røykere. De begynner med å ta en sigarett i venneflokk og regner med at de har full kontroll. Det er en illusjon. Kanskje burde man bytte ut den nåværende advarselen på tobakkspakkene med en ny: Sterkt avhengighetsskapende. Verre enn heroin.

Hans Petter Aarseth
president

Se side 578

Publisert: 10. februar 1999. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 25. februar 2026.